

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกมการเล่นพื้นเมือง เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สำคัญยิ่งของชนทุกชาติทุกภาษา บางชาติยังคงรักษามรดกล้ำค่านี้ไว้ได้ส่วนมาก แต่บางชาติก็เสื่อมสลายหรืออาจผสมปนเปไปกับชาติอื่น จนไม่สามารถจะชี้ชัดลงไปได้ว่า เกมการเล่นชนิดนั้นมีประวัติความเป็นมาตลอดจนวิธีการเล่นเป็นอย่างไรแน่

สภาพที่เป็นต้นเหตุสำคัญของการถ่ายโยงเกมการเล่นพื้นเมืองจนมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน จนอาจจะเกือบไม่ทราบต้นเค้าที่มานั้นเนื่องจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น สงคราม การอพยพเคลื่อนย้ายของประชาชนเนื่องจากภัยธรรมชาติ ลัทธิศาสนา ศรัทธาความเชื่อในสิ่งเร้นลับ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แวดล้อมอยู่และสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน และไม่ว่าจะเป็นแถบใดของโลก เกมการเล่นพื้นเมืองก็ยังคงมีเช่นกัน แต่อาจแตกต่างกันในด้านวิธีการ อุปกรณ์ และแนวความคิด เช่น ชาวกรีกโบราณจะมีเกมการเล่นเพื่อบูชาเทพเจ้าไดโอนีสุส (Dionysus) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ (พระแม่โพสพ) เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว เกมการเล่นของชาวพื้นเมืองตะวันตก (อินเดียแดง) เป็นการแสดงพิธี เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการเล่นรอบกองไฟ แสดงความบันเทิงใจ เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกษตรได้ ในประเทศอินเดียชาวอินเดีย ที่นับถือเทพเจ้าหลายองค์ก็มีเกมการเล่นเพื่อบูชาเทพเจ้าแต่ละองค์เนื่องในวาระและโอกาสที่แตกต่างกันออกไป เช่น พิธีบูชาเจ้าแม่กาลี พิธีศักดิ์ เป็นต้น

เกมการเล่นที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เกมเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และสังคมของแต่ละท้องถิ่นว่ามีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร ทำให้เราทราบถึงภาวะการแสดงออกของคนเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งก็คงอยู่บนพื้นฐานอันเดียวกัน คือ เพิ่มความสุขทางจิตใจและร่างกาย

สำหรับในประเทศไทย เกมการเล่นพื้นเมืองของไทยเรานั้น คงมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อมนุษย์เพิ่งรู้จักเอาดินมาปั้นเป็นภาชนะในครั้งแรก แล้วจึงเจริญคลี่คลายมาเป็นลำดับ^๑ สำหรับการปั้นนี้ก็มักกล่าวถึงใน เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เกี่ยวกับการปั้นตุ๊กตาเสียบบาล ว่า "เอาเหล้าขาวใส่กบาลออกเช่นรัก"^๒ เสียบบาลเป็นชื่อของอุบายวิธี เพื่อขับไล่ผีร้ายที่เข้ามาสิงอยู่ในคนทำให้คนต้องเจ็บป่วย ถ้ามันออกจากคนไปแล้ว คนจะหายเจ็บป่วยและเป็นปรกติตามเดิม วิธีทำ เอากากกล้วยมาทำเป็นรูปกระเบระสีเหลี่ยม (เขมรโบราณ กระบาน หมายความว่า กระเบระหรือถาดสำหรับใส่ของกิน) มีขนาดเท่าฝ่ามือหรือโตกว่านั้น แล้วแต่ต้องการ พื้นกระเบระมีไม้ไผ่ขัดและบุทับด้วยใบตอง กระเบระรูปอย่างนี้วางที่เรียกว่าบัตร เอาตุ๊กตาดัวหนึ่งซึ่งปั้นด้วยดินเหนียวเป็นรูปหยั๊ก ๆ สักแต่ว่าเป็นคน นุ่งผ้าจากเศษผ้าของผู้ป่วยที่เคยใช้ใส่ลงไปในบัตร พร้อมทั้งข้าวสุกและอาหารอย่างอื่น^๓ ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง มักกล่าวถึงว่า คนในสมัยนั้นอยู่เย็นเป็นสุขอยากเล่นก็เล่น ในสมัยอยุธยาโตกล่าวถึงเกมการเล่นบางอย่างไว้ในบทละครครั้งกรุงเก่า เรื่องมโนห์รา ซึ่งเรื่องนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า แต่งก่อนสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เกมการเล่นที่ปรากฏในบทละครเรื่องนี้ คือ ลิงชิงหลัก และการเล่นปลาลงอวน^๔

^๑ พระยาอนุমানราชธน, พื้นความหลัง (ศึกชิตสยาม, ๒๕๑๐), หน้า ๑๓๐.

^๒ หอสมุดแห่งชาติ, ขุนช้างขุนแผน (ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๑๐), หน้า ๓๒๗.

^๓ พระยาอนุমানราชธน, การศึกษาเรื่องประเพณีไทย (โรงพิมพ์การศาสนา พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๑๔), หน้า ๑๕๘.

^๔ หอสมุดแห่งชาติ, บทละครครั้งกรุงเก่า (คลังวิทยา, ๒๕๐๘), หน้า ๔๑-๔๒.

วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ก็ปรากฏเกมการเล่นหลายอย่างเช่น ตะกร้อ จ้องเต
 ซี่ม้าส่งเมือง เป็นต้น ดังที่กล่าวไว้ในอิเหนา^๑ แม้แต่ในขุนช้างขุนแผนก็กล่าวถึงเกมการ
 เล่นบางอย่างไว้เช่น ไม้หึ่ง^๒ เกมการเล่นพื้นเมืองของไทยเรานั้นมีทั้งเกมที่เล่นเป็นประจำ
 และเล่นในโอกาสพิเศษ เช่น ต่ฤษสงกรานต์ งานบุญ งานศพ เป็นต้น^๓ ซึ่งเกมการ
 เล่นพื้นเมืองของไทยหลายอย่างก็เหมือนกับชาติต่าง ๆ เช่น การเล่นหมากเก็บ โพงพาง
 ข้อนหา ลูกหิน กระโดดเชือก ลูกข่าง ไม้หึ่ง ว่า เป็นต้น แต่ขณะเดียวกัน เรา
 ก็มีเกมหลายอย่างที่ชาติอื่นไม่มี เช่น เกมจำใจ^๔ แมงมุม สรีข้าวสาร เสือข้ามห้วย
 แม่ศรี ลิงลม ย่าดั่ง ฯลฯ^๕

เกมการเล่นพื้นเมืองไทย มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น แต่มีอยู่ใน
 หมู่บ้าน, ตำบล, จังหวัด และทั่วทุกภาคในประเทศ เกมการเล่นของแต่ละท้องถิ่นก็มีวิธี
 เล่นที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัสดุอุปกรณ์ที่จะหามาประกอบการเล่นได้ง่าย
 ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เด็กภาคใต้ชอบเล่นขบลูกยาง ได้แก่ การหาลูกยางที่ได้จากต้น
 ยางซึ่งปลุกกันมากในภาคใต้ แล้วใช้อุ้งมือทั้งสองพยายามบีบให้แตกจึงจะชนะ เด็กภาค
 เหนือจะชอบปั่นแมลงกว่าง เพราะแมลงกว่างเป็นสัตว์ที่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่นิยมนำมากัดกัน
 เหมือนกับจิ้งหรีดของภาคกลาง เด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะชอบเล่นเดินกุกกิบ คือใช้
 กะลามะพร้าวผ่าซีกผูกเชือกทำเป็นรองเท้าเดินแข่งกัน เด็กภาคกลางมักจะใช้เมล็ดพืช
 เป็นอุปกรณ์ในการเล่นเป็นส่วนใหญ่^๕ มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ของเล่นของเด็กในสังคมก่อน

^๑ หอสมุดแห่งชาติ, อิเหนา (ศิลาบรรณาการ, ๒๕๑๐), หน้า ๔๑๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๐.

^๓ จารุวรรณ ธรรมวัตร, คติชาวบ้านอีสาน, หน้า ๑๑๕.

^๔ พันตรีหญิง ผะอบ โปษะกฤษณะ และคนอื่น, การละเล่นของเด็กภาคกลาง
 โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒, หน้า ๒.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

อุตสาหกรรม หรือสังคมเกษตรกรรมมักจะมีลักษณะของกระบวนการผลิตสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในสังคมนั้น ส่วนในสังคมอุตสาหกรรมของเล่นของเด็กมักจะมีลักษณะของกระบวนการผลิต หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ในสังคมเกษตรกรรมนั้นเด็กชอบเล่นประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำโน้นทำนี่ตามที่เคยเห็นผู้ใหญ่ทำ ส่วนในสังคมอุตสาหกรรมนั้น เด็กจะเล่นของเล่นที่เป็นของสำเร็จรูปแล้วเป็นส่วนใหญ่ ไม่ชอบเล่นประดิษฐ์หรือผลิตอะไร เพราะเคยเห็นผู้ใหญ่ที่เหนื่อยหน่ายจากการผลิตในโรงงานไม่ยอมผลิตอะไรให้ดูเป็นตัวอย่าง^๑

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม การเล่นของเล่นที่พบนั้นส่วนมากเด็กจะเล่นกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ หิน ดิน ทราย ฯลฯ ที่ประดิษฐ์เป็นของเล่นจริง ๆ นั้นมีน้อย โดยประดิษฐ์จากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ซึ่มาากานกล้วย ไม้ทางมะพร้าว, อีตัก, การเล่นชายของ, การเก็บแมลงต่าง ๆ มาชนกันหรือต่อสู้กัน นั้นเพราะเด็กมีความสนใจใคร่รู้ใคร่ทดลอง เช่นอาจจะจับแมลงปอมาเด็ดปล้องหางออก แล้วเอาก้านดอกหญ้าเสียบต่อหางมันเข้าไป เพื่อจะดูว่ามันบินไปได้หรือไม่ เป็นต้น^๒ การเล่นเกมของเด็กมีสิ่งที่น่าสนใจศึกษาอยู่มาก เพราะเกมเป็นที่รวมของความคิด ความเชื่อและวิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นเอาไว้อย่างกว้างขวาง เปรียบเหมือนกับหลักสูตรการศึกษาของคนในสังคมนั้น ๆ

เกมที่เด็กเล่นแทบทุกเกมมีกระบวนการเป็นขั้นตอนอย่างประหลาด การเลือกข้าง การเลือกเล่นก่อนหรือหลัง ตลอดจนการดำเนินการเล่นมีกระบวนการของมีอยู่ในตัวโดยเฉพาะ ภาษาที่เด็กใช้ในการเล่น ก็เป็นภาษาพิเศษเฉพาะการเล่นเท่านั้น ไม่มีความหมายในภาษาพูดทั่ว ๆ ไปเป็นส่วนมาก หลายคนที่ศึกษาการเล่นของเด็กกล่าวว่า ภาษาของเด็กที่ใช้ในการเล่นมีลักษณะคล้ายภาษาในยุคแรกที่มีมนุษย์เริ่มจะรู้จักพูดคุยกัน^๓

^๑ สุรสิงห์สำรวม นิคมพะเนา, การละเล่นของเด็กลานนาไทยในอดีต (ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, ๒๕๒๐), หน้า ๔๑-๔๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗-๗๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘-๘๙.

การเล่นเกมมีลักษณะของวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานานแสนนาน และมีความบริสุทธิ์ ยิ่งกว่าวัฒนธรรมอื่นใด ทำให้คนแต่ละรุ่นในสังคมนั้นมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะคนที่เล่นเกมเดียวกันก็เปรียบเสมือนคนที่เรียนรู้ด้วยหลักสูตรเดียวกัน เด็กที่แก่กว่าจะถ่ายทอดให้แก่เด็กที่อ่อนกว่าเรื่อย ๆ ไป เป็นลูกโซ่ไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้คนในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และไม่มีช่องว่างระหว่างวัยเหมือนในปัจจุบันที่เด็กในสังคมเดียวกัน เล่นแตกต่างกันไปตามแต่ละโรงเรียน

เกมบางอย่างยังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนในอดีตได้เป็นอย่างดี เช่น เกมการไล่จับ จะสะท้อนให้เห็นการวิ่งไล่ในการล่าสัตว์ และการวิ่งหนีศัตรู หรือเกมการเล่นค้ำของ ก็แสดงให้เห็นวิธีการขายของของคนในสังคมนั้น เป็นต้น

กฎกติกาที่มีอยู่ในเกมต่าง ๆ ก็มีโครงสร้างเช่นเดียวกับกฎกติกาหรือขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เมื่อเด็กมีความคิดต่อกฎกติกาในการเล่นเกมอย่างไร ก็จะมีลักษณะเหมือนกับความคิดของคนทั่ว ๆ ไปในสังคมที่มีต่อขนบธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมายในสังคมนั้น ๆ และเมื่อเด็กปฏิบัติตามกฎกติกาในการเล่นเกมอย่างไร ก็จะคล้ายกับการปฏิบัติตามกฎหมายของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น^๑

การเล่นปริศนาคำทาย เป็นเกมการเล่นอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาเพื่อที่จะทราบว่าวิธีการมองโลกของคนในสังคมนั้นเป็นอย่างไร มีการจัดระบบหมวดหมู่ของสิ่งที่พบเห็นเอาไว้ในสมองอย่างไรและมีการใช้ข้อมูลที่สะสมไว้ในสมองนั้นสำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ใด ๆ ปริศนาคำทายบางข้อจะช่วยบอกลักษณะของสภาพแวดล้อมในสังคมนั้นได้และยังมีลักษณะของความคิดความเชื่อของคนในสังคมนั้นแห่งอยู่อย่างมากถ้าผู้ศึกษาสามารถแยกออกมาได้ ก็จะทำให้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมในสังคมนั้นได้เป็นอย่างดี^๒

^๑ สุรสิงห์สำราญ ฉิมพะเนาวิ, หน้า ๑๐๐.

^๒ _____, "ปริศนาคำทาย," วิทยาสาร ฉบับที่ ๑๔ ปีที่ ๒๓, หน้า ๒๘.

การเล่นปริศนาคำทายมีมาช้านาน และมีอยู่ทุกชาติทุกภาษา เล่นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แม้ในเทพนิยายทั้งของฮินดูและของกรีก ก็มีเรื่องเล่าถึงการเล่นทายปริศนาของเทพเจ้าบางองค์ในพงศาวดารของชาติต่าง ๆ ก็มักจะมีเรื่องเล่าถึงการแข่งขันทายปริศนาระหว่างบ้านชิงเมืองกัน^๑ ปริศนาคำทายจะเป็นเรื่องที่สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่, ภาพความคิดของคนในแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุกระแสวัฒนธรรมของต่างชาติได้หลั่งไหลเข้ามาตลอดเวลาในปัจจุบัน มีผลทำให้ลักษณะของเกมการเล่นพื้นเมืองไทยได้รับอิทธิพลและทำให้มีการผสมปนเปื้อน ผิดแผกไปมากจนในท้องถิ่นบางถิ่นอาจลืมของเก่าไปจนสิ้น ประกอบกับได้มีการผลิตของเล่น ซึ่งหาซื้อได้สะดวกแต่ก็เหมาะสำหรับผู้มีรายได้ดี เศรษฐกิจสูง ประเทศไทยของเรานั้นตามที่ได้มีการสำรวจสถิติรายได้ของประชาชนนั้นนับว่ามีรายได้ต่ำมาก ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถจะหาซื้ออุปกรณ์การเล่นซึ่งมีราคาแพงเหล่านี้มาให้ลูกหลานเล่นได้ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับการเล่นพื้นเมืองไทยแล้วจะเทียบกันไม่ได้ เพราะเกมพื้นเมืองได้ประโยชน์ทั้งในด้านออกกำลังกาย สามารถใช้สติปัญญาไหวพริบ และอุปกรณ์การเล่นก็ทำได้ง่าย ๆ ราคาไม่แพงนัก เหมาะสำหรับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง แต่เนื่องจากอิทธิพลตะวันตกนี้เอง เด็กจึงหันมานิยมเล่นของเล่นแทนการเล่นพื้นเมือง ซึ่งนับวันแต่จะสูญหายไป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยใคร่จะศึกษาค้นคว้าลักษณะของเกมการเล่นพื้นเมืองไทย โดยการบันทึกรวบรวมเกมการเล่นในแต่ละภาค พร้อมทั้งจะได้ศึกษาลักษณะของเกมตลอดทั้งวิธีการเล่น ทักษะที่ใช้ในการเล่น การใช้อุปกรณ์ บทร้องประกอบ สถานที่ที่ใช้ ลักษณะของการแข่งขัน รูปแบบของการเล่น และแสดงการเล่นเนื่องในโอกาสอะไรซึ่งจะได้รวบรวมไว้เป็นหลักฐานและมีระบบ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับอนุชน เพื่ออนุรักษ์ให้เป็นสมบัติของชาติสืบไป

^๑ สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนาวิ, หน้า ๒๔.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาค้นคว้าลักษณะของ เกมการเล่นพื้นเมืองไทยในด้านต่อไปนี้ คือทักษะที่ใช้ในการเคลื่อนไหว รูปแบบการเล่น ลักษณะของการแข่งขัน กฎกติกา สถานที่อุปกรณ์ บทร้องประกอบ และโอกาสที่ใช้ในการเล่น เกม

ขอบเขตของการวิจัย

เกมพื้นเมืองไทยที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้ารวบรวมและวิเคราะห์ เกมพื้นเมืองทั้ง ๔ ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒๐๐ เกม

ความจำกัดของการวิจัย

ในการเลือกเกมพื้นเมืองไทยมาวิจัย เพียง ๒๐๐ เกม นั้น เนื่องจากเนื้อหาของเกมพื้นเมืองไทยมีขอบเขตกว้างขวางมาก ผู้วิจัยไม่สามารถจะนำมาทั้งหมดได้ **เพราะต้องใช้ระยะเวลา และเป็นตอนที่ยุ่งยากมากขึ้นในการวิจัย** จึงทำให้การวิจัยในครั้งนี้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. เกมการเล่นของไทยช่วยสะท้อนสภาพสังคมได้ดี เช่น เกมล้อเลียน เกมขี้มำก้านกล้วย ฯลฯ ทำให้ทราบถึงสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ
๒. การศึกษาเกมการเล่นของไทย ช่วยให้เข้าใจศัพท์สำนวนที่ใช้ประกอบการเล่น กว้างขวางขึ้น และยังได้รับความรู้ทางด้านภาษาถิ่น ภาษาศาสตร์ยิ่งขึ้น
๓. ช่วยให้ทราบถึงวิธีการเล่นแบบต่าง ๆ เกมการเล่นพื้นเมืองของไทยในท้องถิ่น เป็นการอนุรักษ์การเล่นพื้นเมืองไทยไว้ไม่ให้สูญหาย
๔. ได้แนวทางในการใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาประกอบการเล่นพื้นเมืองของเด็กนับเป็นการประหยัดตามค่านิยมของสังคมไทยที่ควรปฏิบัติด้วย
๕. ได้แนวทางในการค้นคว้าและวิจัยต่อไป เพื่อพัฒนาการเล่นพื้นเมืองของไทยให้เหมาะสมกับสังคมไทย

คำจำกัดความ

เกมพื้นเมืองไทย หมายถึง การเล่นทั้งกลางแจ้ง ในร่ม และในน้ำทั้งที่มีบทร้องประกอบ และไม่มีบทร้องประกอบ ทั้งที่ใช้อุปกรณ์ และไม่ใช้อุปกรณ์ ที่มีเล่นกันในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย

ทักษะที่ใช้ในการเคลื่อนไหว หมายถึง การเคลื่อนไหวโดยใช้ความชำนาญเบื้องต้น เช่น การวิ่ง, การขว้าง, การปา, การโยน, การกระโดด รวมถึงการใช้ความสามารถทางด้านสติปัญญา (เชาวน์ปัญญา)

รูปแบบของการเล่น หมายถึง ลักษณะที่ผู้เล่นเข้าร่วมแข่งขันและจัดแถวการเล่นของตนเป็นลักษณะใด เช่น วงกลม แถวตอน แถวหน้ากระดาน จับคู่หันหน้าเข้าหากัน หรือเป็นกลุ่ม

ลักษณะของการแข่งขัน หมายถึง ประเภทของผู้เล่นตามจำนวนผู้เล่นว่าจะเล่นเป็นประเภทเดี่ยว, คู่ หรือ หมู่

กฎ กติกาการเล่น หมายถึง เกมประเภทที่มีกฎกติกา คือ ผู้เล่นร่วมกันจัดตั้งกฎขึ้น ผู้ใดจะละเมิดกฎมิได้ และประเภทที่ไม่มีกติกาก็จะเป็นพวกการเล่นล่อ, ปริศนา คำทาย

สถานที่ หมายถึง ขอบเขต หรือบริเวณที่ใช้เล่นเกมทั้งกลางแจ้ง, ในร่ม, ทั้งกลางแจ้งและในร่ม หรือในน้ำเท่านั้น

อุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ผู้เล่นนำมาประกอบการเล่น

บทร้องประกอบ หมายถึง เพลงหรือคำพูดที่คล้องจองกันอาจมีทำนองหรือไม่มีใช้ในขณะการเล่นเกมนั้น ๆ

โอกาสที่ใช้ หมายถึง เวลาที่ใช้เล่นเกม อาจจะเล่นเวลาว่างเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ หรือเล่นได้ทั่ว ๆ ไป ไม่กำหนดเวลา หรืออาจจะเล่นตามฤดูกาลก็ได้